

Kahdeksan ja yhdeksän

Neljännesvuosisata sitten rehtori QVIGSTAD'lle omistetussa, Tromsassa ilmestyneessä juhlakirjassa käsittelin lukujen 5, 6 ja 7 sekä ohimennen 10 ja 1000:kin nimityksiä, parhaasta päästä lapin kieltä silmällä pitäen. Kun nyt ryhdyn kirjoittamaan sanoista *kahdeksan* ja *yhdeksän*, johtuu mieleeni vanha juttu kaakkurin luomisesta. Kun näet paholainen oli Jumalan luvalla luonut kaakkurin, hän äkkäsi vasta jälkeinpäin, että lintuparka oli jäänyt jalattomaksi. Häthätää hän tekaisi jalkaparin, mutta sen valmistuttua oli kaakkuri jo korkealla ilmassa. Silloin hän sinkautti jalat linnun perään ja osuikin oikeaan; mutta tietävästi on kaakkurilla vielä tänäpäivänäkin jalat vähän peräpuolessa. Totta puhuen minulla oli jo viisikolmatta vuotta sitten aikomus liittää kirjoitelmaani »peräkaneetti» lukujen 8 ja 9 nimityksistä, mutta lykkäsin aikeen tuonemmaksi, koska todistusaineisto näytti haperalta. Mutta nyt olkoon menneeksi!

Käsitteitä 8 ja 9 vastaavat lukusanat ovat suomelle, lapille, mordvalle ja tšeremissille yhteisiä:

kahdeksan, kahdeksa-; vepsä *kahtsa, kahesa*; vatja *kahesä*; viro *kaheksa, katesa*; liivi *kõ'dəks* / lp *gavce, gak'ce-* / mdE *kavkso, M kafksa* / tšer. (mainitsen tässä vain attributiivisen muodon) Kozmodernjansk *kändäkš*, Jaransk *kändänš*, (BEKE) *kandanpš* (VASILJEV samoin), Uržum *kandaš*, Malmyž *kandas*;

yhdeksän, yhdeksä-: vepsä *ühtsa, ühesa*; vatja *ühesä*; viro *üheksa, ütesä*; liivi *ĩ'dəks, ü'dəks* / lp *ovce, ok'ce-* / mdE *vejksē, M vejhksa* / tšer. K *əndekš, J mndinš*, (BEKE) *əndinpš* (VASILJEV *indenpš*), U *indeš, M indeš*.

Kaikki ovat jo vanhastaan yhtä mieltä siitä, että nämä lukusanat ovat tekotavaltaan samaa tyyppiä kuin latinan *duodeviginti* 18 ja *undeviginti* 19, votjakin *tamys* 8 ja *ukmys* 9, syrjäänin *kykjamys* 8 ja *ekmys* 9 (vrt. votj. *kyk* 2, *ok* 1, syrj. *kyk* 2, *etik, et* 1: *nelamyn* 40, *vetymyn* 50, *ńol* 4, *vit* 5).

Vastaavanlaista ilmenee jukagiirin kielessä: *kuirkilezeoi* 9 (»yhtä vailla kymmenen»: *irkiei* 1, *kunel* 10).

Uralilaisten kielten naapurien joukosta voidaan mainita ketin kieli eli jeniseinostjakki: *ynəm bəńsa qoš* 8 (»kahta vailla kymmenen»: *ynəm* 2, *qoš* 10), *qušam bəńsa qoš* 9 (*qušam* 1).

Samaten dravidakielissä: kanara *eṅṭu* 8 (*eraḍu* 2, *hattu* 10), ombhattu 9 (*ondu, obba* 1).

Mainittakoon lopuksi pari intiaanikieltä: shasta *tsamwuto hetsebe* 9 (*tsammu* 1, *hetsebe* 10); slatumh *kumpälmin* 9 (*päla* 1, *kump* 10, *kump wē päla* 11, *kump wē anuwac* 12, *anüwac* 2).

Päivän selvää on, että *kahdeksan* sisältää *kaksi* -sanan ja *yhdeksän* puolestaan *yksi* -sanan. Piileeköhän sanoissa *kahdeksan* ja *yhdeksän* myös 'kymmentä' merkitsevä sana? Niin ovat arvelleet ainakin EUROPAEUS, BUDENZ, AHLQVIST, GENETZ ja SETÄLÄ. Tšeremissin sanamuodoista ovat EUROPAEUS ja SETÄLÄ päättäneet, että suomen *kahdeksan, yhdeksän* ovat syntyneet haplogogisen lyhennyksen tietä odotettavissa olevien **kahdenneksan, *yhdenneksän* muotojen sijaan. Ne ovat siis alkuaan syntagmaja: ehkä »*kahden* (= jos 2 lisätään) *kymmenen*», »*yhden* *kymmenen*».

SETÄLÄN mukaan *kahdeksan, yhdeksän* sanojen *-n* on kehkeytnyt *m*-stä; hän vetoaa seuraaviin paradigmoihin: vatjan *kahesä*, gen. *kahešsamä* eli *kahešsemē, ühesä*, gen. *ühessämä* eli *ühessemē*, viro *kaheksa*, gen. *kahekseme* eli *kaheksma, üheksa*, gen. *üheksme* eli *üheksma*, järjestysluvut *kaheksamas, üheksamas*, liivin distributiivimuodot *kõ'dəksmiñ, ü'dəksmiñ* sekä järjestysluvut *kõ'dəksməz, ü'dəksməz*. Minä olen sitä vastoin kirjoituksessani »Die Wörter für fünf,

sechs und sieben im Lappischen» lausunut sen mielipiteen, että *kahdeksan* ja *yhdeksän* ovat akkusaatiiveja yhtä hyvin kuin *seitsemän*, *kymmenen* ja *tuhannen* sekä lapin *gavce* 8, *ovce* 9, *loge* 10 (Luulajanlapin *logeu*) ja *čuође* 100. Ei mordva sen paremmin kuin tšeremissikään näytä tukevan SETÄLÄN olettamusta.

Suomelle, lapille, mordvalle ja tšeremissille yhteiseksi alkumuodoksi SETÄLÄ panee 'kymmentä' merkitsevän äännöksen *-*deksam*. Tämä muoto muistuttaa siksi läheltä kantaindoeurooppalaista asua *-*dekm*, että SETÄLÄN mielestä pelkkä sattuma ei voi olla kysymyksessä. SETÄLÄ huomauttaa siitä, ettei yhdessäkään indoeurooppalaisessa kielessä ole sanamuotoa, mistä suom.-ugr. *-*deksam* saisi selityksensä; ja hän jatkaa näin:

»Suomalainen kantamuotohan vastaa ieur. kantamuotoa *-*dekm* niin ensimmäisen tavun vokaalin kuin sananloppuisen konsonantin *m* kohdalta. Mutta miten selittää sanansisäinen *ks*? En keksi muuta selitystä, kuin että se on yritys ilmaista ieur. palataalinen *k*. On siis edellytettävä, että siinä oleellisesti kantaindoeurooppalaisessa murteessa, mistä *-*deksam* on peruisin, *k* äännettiin vahvana affrikaattana, mitä suomalais-ugrilaisessa kantakielessä ilmaisi *ks*. Sigr. *-*deksam* voisi siis osaltaan selvittää kantaindoeurooppalaisen palataalin ääntämistä.»

Näin SETÄLÄ. On tietenkin hyvin mahdollista, että esim. *centum* -sanassa sekä *centum*-kielten *k* että *satem*-kielten *ś*, *s*, *š* palautuvat kantaindoeurooppalaiseen *-*kχ* affrikaattaan. Tekisi vain mieli kysyä, eikö tällaisen affrikaatan korvikkeeksi olisi suomalais-ugrilaisessa kantakielessä pikemmin ollut odotettavissa *-*kś* kuin *-*ks*. Jos kerran otetaan lähtökohdaksi indo-eurooppalaisen alkuäänteen rekonstruomisyrityksessä oletuksenvarainen suomalais-ugrilainen konsonanttiyhdytymä, meidän pitäisi ennakoita olla selvillä siitä, että suomalais-ugrilaisissa kielissä yleensä on olemassa lainasanoja, jotka palautuvat indoeurooppalaiseen kantakieleen. Mutta niinkuin HERMANN JACOBSON on huomauttanut, suomalais-ugrilaisten kielten indoeurooppalaisperäisten lainasanojen joukossa *-*deksam* on ainoa, mikä ehdottomasti viittaisi indo-eurooppalaiseen kantakieleen.

Permiläiskielten sanasta *das* 'kymmenen' TOIVONEN sanoo, että se voi olla sama kuin suomen *-deksan*. Jos edellytetään, että se on *iraaaninen* lainasana permiläiskielissä (avestan *dasa*, ossetin *das*), olisi *s:n* asemesta odotettavissa *z*, mikä on vokaalienvälisen **s:n* säännöllinen vastine. Tähän UOTILA vastaa, että sana on voinut tulla permiläiskieliin sen jälkeen, kun muutos **-s->-z-* oli tapahtunut.

Näin ollen meidän täytyy ottaa uudestaan harkittavaksi, voidaanko sanat *kahdeksan* ja *yhdeksän* selittää muulla tavoin kuin olettamalla indoeurooppalaisperäistä lähtöasua *-*teksam*.

Sentapaisissa ilmauksissa kuin *yksitoista* ja *viisikolmatta* on vaihe *kymmentä* elliptisen lyhennyksen tietä kadonnut. Tähän voidaan verrata tanskan *halvtreds* = *halvtredsindstyve* 50, määrätty monikko *halvtredserne* '(vuosisadan tai ihmisiän) viisikymmenluku', *tres* = *tresindstyve* 60, *halvfjers* 70, *firs* 80, *halvfems* 90, sekä muinaisintian *šašti-*, avestan *χšvaštay-* 60 (oikeastaan 'kuusikunta»), ehkä myös muinaisnorjan *sjaurødr* = *sjautugr* 'seitsenkymmenvuotias'. Muutamissa kielissä on samanlainen lyhennys tapahtunut 'yhdeksää' merkitsevässä lukusanassa. Yhdessä korjakin murteessa (niinkuin myös tšuktšin kielessä) 'yhdeksän' on *koñajcyrken*, mikä STEBNITSKIN (ja BOGORAZIN) mukaan merkitsee 'yksi takainen' (tai 'yksi takana') — kun lasketaan sormilla, niin 'yhdeksää' ilmaisteassa kummankin käden kaikki sormet näytetään paitsi yksi, mikä jää »taakse». Ainu-kielessä 8 on *tupesán* (*tu* '2', *pe* 'kappale', *san* 'poistuu, jää pois') ja '9' on *šinišesan* (*šine* '1'), kun sitä vastoin '10' on *wan*. Pohjoisintialaisessa burushaski-kielessä '8' on *ältambo* eli *ältambi* (*ältä*, *ältan* '2'), '9' on *hunčo* eli *hunti* (*hin*, *han* '1') ja '10' on *törumo*, *törimi*. Baskin kielessä *bederatzi* '9' sananmukaisesti merkitsee 'yksi otettu(na) eli poistettu(na)'.

Voitaneen siis edellyttää myös sanoista *kahdeksan* ja *yhdeksän* kadonneen 'kymmentä' merkitsevän sanan. Katsoen siihen että vogulin *low* samoin kuin sen vastineet lapissa ja tšeremississä merkitsee 'kymmentä', on tässä kai ajateltava lähinnä juuri sitä sanaa: lp. *loge*, *lokke*, tšer. *lu*, suomen **luka*, md. **lovo*.

Olen jo maininnut tšeremissin sanamuotojen viittaavan siihen, että sanoissa *kahdeksan* ja *yhdeksän* alkujaan oli 'kahta' (tai vastaavasti 'yhtä') merkitsevän sanavartalon ja *-ksa-* ~ *-ksä-*äännyryhmän välillä konsonanttityhtymä *-*nt-* tai *-*nd-*. Jos lähdetään siitä olettamuksesta, että tšeremissin *-nd-* näissä sanoissa on *suffiksia* *ines* ja että *kändäkš* ja *ndekš* sisältävät kaksi peräkkäistä johdinta, niin voidaan edellyttää, että näiden muodostusten rinnalla on ollut myös lyhyemmät muodot ilman *nd-*ainesta. Näin voitaisiin selittää suomen, lapin ja mordvan muodot haplogogista lyhennystä olettamatta.

Odotuksenmukaisia **ks-*aineksella perusluvuista johdettuja sanoja lienevät lapin kielessä *guovtes*, gen. *guok'tasá* (ja *guovtos*, gen. *guk'tusá*), *golvmasá*, gen. *golvbmásá*, *njelljes*, *vidás*, gen. *vittásá*, *gudás*, *čiežás*, *gavces*, gen. *gak'casá*, *ovces*, *loges*. Nämä sanat tavallisesti merkitsevät 'kaksi, kolme jne. h e n k i l ö ä', mutta niitä voidaan käyttää myös eläimistä tai elottomista esineistä puhuen. Ne eivät esiinny attribuuttina, mutta niitä voidaan käyttää jälki-osana yhdyssanoissa, joiden alkuosa merkitsee sitä, mitä lasketaan, esim. *dát säně-guovtes lebä nu ovtálakkai* 'ne kaksi sanaa ovat niin saman kaltaiset'. Suomen kielessä näitä sanoja vastaisivat kai **kahdes*, gen. **kahdeksen*, ... *kymmenes*, gen. *kymmeneksen* (*kymmenys*, gen. *kymmenyksen*).

Näiden muodostusten suomalais-volgalaiseen yhteisaikaan sijoittaminen ei tiedä anakronismia, aikajärjestyksen hämmentämistä. Mitä ensiksi *ks*-aineeseen tulee, niin WICHMANN on näyttänyt toteen, että se on olemassa sekä mordvassa että tšeremississä, yksinpä permiläiskielissä asti, ehkä kauempainakin *aidas*, *airos*, *kannas*, *kaulus*, lapin *mielgás* 'ahkion emäpuu' (*miel'gá* 'eläimen rinta'), *suovás*, 'savutuli' (*suovvá* 'savu'), *vaimos* 'puun sydän' (*vai'bmo* 'sydän'), mordvan *jamks* 'suurimat, ryyni' (*jam* 'puuro, keitos'), *kirgaks* 'kaulanauha' (*kirga* 'kaula'), *pileks* 'korvarengas' (*pile* 'korva'), *surks* 'sormus' (*sur* 'sormi'), tšeremissin Kozmodemjansk *jalaš*, Jaransk *jalakš* 'alushousut, housut' (*jal* 'jalka'), K *kādāš*, J *kādākš* Malmyž *kutusš*, *kutus* '... pituinen; aidan kahden pielen välinen osa; yhden rupeaman kynnös' (*kät* 'pituus'), K *pələš*, J *pələkš* 'korva; sanko, esim. ämpäriin', K *pažāš*, J *pūžākš* 'pesä', K *šūāš*, J *šūākš* 'kaulus' (*šū* 'kaula'), syrjäänin *šyds* 'suurimat' (*šyd* 'keitos'); lp (FRIS) *soajes* 'hihan aines' (*soaggje*, *soaggja* 'siipi; hiha'), tšer. *šokš*, Malmyž myös 'hiha', votj. *sajās* 'hiha' (*suj* 'käsivarsi'), syrj. *sos*, *sosk-* 'hiha' (*soj* 'käsivarsi'), vog. *tajt* 'hiha', ostj. *tit*, unk. *ujj*.

Denominaalinen *nt-johdin näyttää esiintyvän kaikissa suomalais-ugrilaisissa kielissä paitsi mordvassa. Tšeremissistä WICHMANN mainitsee vain yhden esimerkin: K *kukšənde* 'laiha' (*kukšə* 'kuiva'). Järjestyslukujen päätteenä tämä aines näyttää esiintyvän kaikkialla paitsi mordvassa ja tšeremississä; esim. *kolmas*, lp. *goalmad*, syrj. *kojmed*, vog. *hürmint*, unk. *harmad*, *harmadik*.

nt-aineksen ja *ks*-aineksen yhtymä muodostaa suomessa ja lapissa murto-lukuja, esim. *kolmannes*, lp *goalmadás*.

Todistelusta puuttuu vielä yksi nikama. *kahdeksa-* (*gakce-*) ja *yhdeksä-* (*ok'ce-*) ovat *a*~*ä*-vartaloita, kun sitä vastoin kaikki *s*~*kse*-päätteiset nominit ovat *e*-vartaloita.

a-vartalon ja *e*-vartalon vaihtelu ei ole itämerensuomalaisissa kielissä mikään harvinaisuus. LÖNNROT mainitsee rinnakkaisuudet *sapsi*, gen. *sapsen* tai *sapsin* = *sapsa*, *tynki*, gen. *tyngen* = *tynkä*, *urpi*, gen. *urven* = *urpa*. Luku-sanojen joukosta voidaan mainita *seitsemän*, *seitsemä*~*seitsen*, aunuksen *seitšən*, gen. *seitšemen*, viron *seitse*, gen. *seitse*. Ehkä kannattaa mainita myös vatjan genitiivit *kahesseme* = *kahessamä* 'kahdeksan', *ühesseme* = *ühessämä* 'yhdeksän' sekä järjestysluvat *kahessemes*, *ühessemes*. Jos siirrytään kantasuomea taemmaksi, on huomattavissa, että lapin *guok'te-* 'kaksi' ei ole suomen *kahte*-vartalon säännöllinen vastine, kun sitä vastoin lapin *ok'tä* 'yksi' on täysin odotuksenmukainen, jos suomen *yhte*-vartalosta lähdetään. Muodot *kahda* (*kaha*), *kahtaan*, *kahdalla*, *kahtaalla*, *kahtaalta*, *kahtaalle*, *kahtaanne* näyttänevät viittaavan siihen, että *kaksi* oli alkujaan *a*-vartaloinen (*yhtäällä*, *yhtäältä*, *yhtäälle* voisivat olla analogiamuodostuksia); mutta ei ole toisaalta mahdollista, että nämä ovat kehkeytyneet *kahta*-partitiivin pohjalla.

RAVILA ja LAKÓ ovat käsitelleet järvi-tyyppisiä *e*-vartaloita, jotka lähisukukielten ja lapin todistuksesta päättäen lienevät olleet joskus *a* ~ *ä*-vartaloita; näihin sanoihin kiinnitti aikoinaan ensimmäisenä huomiota QVIGSTAD. Kajoamatta tällä kertaa tähän kauaskantavaan kysymykseen haluaisin vain — ERKKI ITKOSEN mielipiteeseen yhtyen — tähdentää, että tämän-tyyppisissä sanoissa epäsäännöllinen vokalismi lapin kieltä itämerensuomalaisiin kieliin verrattaessa on siksi tavallinen, ettei hevillä voi olla kysymys pelkästä sattumasta. Mainittakoon vain *kansi* ~ kuolanlapin *gyemte* (*oa*) 'selkämä', *salmi* ~ lapin *čoaľ'bme*, *sarvi* ~ lp. *čoar've*. (Suomen *a*-n vastineeksi olisi lapissa odotettavissa *uo*, lapin *oa*-diftongin vastineeksi suomen kielessä *o*.) Tällaiset tapaukset viittanevat vanhoihin vokaalinmukausvaihteluihin, siis toisessa tavussa esiintyneen vokaalivaihtelun regressiiviseen heijastukseen.

Mitä *kaksi*-sanaan tulee, voi olla niinkin, että kantasuomessa tämä sana on vartalon loppuvokaalin puolesta mukautunut *yksi*-sanaan.

SETÄLÄN mielestä *seitsemän* on saanut *ä*:nsä sanoista *kahdeksan* ja *yhdeksän*. Tämä on tietenkin sinänsä hyvin mahdollista, mutta asian laita voi olla päinvastoin. Sitä paitsi on ajateltavissa, että sana **luka* '10' on vaikuttanut 'kahdeksaa' ja 'yhdeksää' merkitseviin sanoihin. Samoin selittynee *e* (<**a*) lapin sanoissa *gavce* ja *ovce*. Toisaalta on huomioon otettava GENETZIN mainitsema mahdollisuus, että lapin *gavce* ja *ovce* ovat suomalaisia lainasanoja.

Palaan siihen SETÄLÄN esittämään oletukseen, että *kahdeksan* (*yhdeksän*) on kehittynyt aikaisemmasta paradigmasta *kahdeksan*, gen. **kahdeksamen* (*yhdeksän*, gen. **yhdeksämen*). Jos myönnetään se mahdollisuus, että tällainen paradigma on ollut kantasuomessa olemassa — eihän sen silti tarvitse olla alkuperäinen —, niin se näyttää suhtautuvan edellyttämäni paradigmaan **kahdes*, gen. **kahdeksen* samalla tavalla kuin LYYLI KOKKOSEN mainitsemat *aluksan*, gen. *aluksamen*, ja *kodiksan*, gen. *kodiksamén*, sanoihin *alus*, gen. *aluksen*, ja *kodis*, gen. *kodiksen*. Tässä meillä on kuitenkin nähtävästi myös mutkikas *ime*-johdin mukana merrassa.

Myönnän mielelläni, että antamani selitys ei ole kiistämättömästi oikea. Vähätpä siitä. Pää tarkoitus on tällä haavaa osoittaa, että suomalais-ugri-lainen **deksam* ei ole indo-eurooppalaiseen kantakieleen ehdottomasti opastava valomerkki; se voi yhtä hyvin olla kiehtova, viehättävä virvatuli.

BJÖRN COLLINDER

KIRJALLISUUS

Ödön Beke, Zur geschichte der finnisch-ugrischen *s*-laute (FUF 22).

V. G. Bogoraz, Luoravetlanskij (tšukotskij) jazyk (Jazyki i pišmennost' narodov severa, toim. J. P. Al'kor, Moskva ja Leningrad 1934, kolmas osa, toim. E. A. Krejnovištš).

Arvid Genetz, Ensi tavuun vokaalit suomen, lapin ja mordvan *kaksi*- ja useampitavuisissa sanoissa (= Suomi III 13:3 = Vähäisiä kirjelmää 23:2).

- Arvid Genetz, Unkarin ensi tavuun vokaalien suhteet suomalais-lappalais-mordvalaisiin (= Suomi III 16: 1 = Vähäisiä kirjelmia 30).
- Erkki Itkonen, Die phonetische und lautgeschichtliche Erforschung der finnisch-ugrischen Sprachen in den Jahren 1938—1940 (Archiv für vergleichende Phonetik 5).
- Hermann Jacobsohn, Zu den ältesten arischen Lehnwörtern in den finnisch-ugrischen Sprachen (SUST 67).
- Wladimir Jochelson, Essay on the Grammar of the Yukaghir Language (New York, Academy of Sciences, Annals 19, 1905; uudestaan painettu aikakauskirjassa American Anthropologist 7; venäläisenä käännöksenä kokoomateoksessa Jazyki i pišmennost...).
- N. K. Karger, Ketskij (jenisejsko-ostjatskij) jazyk (Jazyki i pišmennost'...).
- Theodor Kluge, Die Zahlenbegriffe der Völker Americas, Nordeurasiens, der Munda und der Palaoafricaner; ein dritter Beitrag zur Geistesgeschichte des Menschen. Berlin 1939. (Koneella kirjoitettu.)
- » — Die Zahlenbegriffe der Dravida, der Hamiten, der Semiten und der Kaukasier; ein vierter Beitrag zur Geistesgeschichte des Menschen. Berlin 1941. (Koneella kirjoitettu.)
- » — Die Zahlenbegriffe der Sprachen Central- und Südasiens, Indonesiens, Micronesiens, Melanesiens und Polynesiens mit Nachträgen zu den Bänden 2—4. Ein fünfter Beitrag zur Geistesgeschichte des Menschen nebst einer prinzipiellen Untersuchung über die Tonsprachen (16 Karten). Berlin 1941. (Koneella kirjoitettu.)
- Lyyli Kokkonen, *Kodis: kodiksen ja kodiksin: kodiksimen* (Vir. 1932).
- M. N. Koljadenkov ja N. F. Tsyganov, Erzjansko-russkij slovar'. Moskva 1949.
- György Lakó, Finnugor végmagánhangzókérdések (Nyelvtudományi Közlemények 51).
- D. L. R. Lorimer, The Burushaski Language I. (= Oslo, Instituttet for sammenlignende kulturforskning, Serie B: Skrifter, 29: 1). 1935.
- S. G. Potapkin ja A. K. Injarekov, Mokšansko-russkij slovar'. Moskva 1949.
- J. K. Qvigstad, Beiträge zur Vergleichung des verwandten Wortvorrathes der lappischen und der finnischen Sprache. 1881. (Abdruck aus Acta Societatis Scientiarum Fennicae. Tomus XII.)
- Paavo Ravila, Eräitä varhaiskantasuomalaisia analogiatapauksia (Vir. 1939).
- E. N. Setälä, Aus dem gebiet der lehnbeziehungen. I. Einige zahlwörter (FUF 12).
- » — Yhteissuomalainen äännehistoria. 1890.
- S. N. Stebnitskij, Nymylanskij (korjatskij) jazyk (Jazyki i pišmennost'...).
- Y. H. Toivonen, Wortgeschichtliche Streifzüge 63: Syrj-wotj. *das* (FUF 17).
- T. E. Uotila, Zur Geschichte des konsonantismus in den permischen sprachen. 1933. (S. 172.)
- V. M. Vasiljev, Marij muter. Moskva 1928.
- Yrjö Wichmann, Beiträge zur tscheremissischen nominalbildungslehre (= SUSA 30:6).

Finn. kahdeksan 'acht' und yhdeksän 'neun'

Fi. *kahdeksan* (Stamm: *kahdeksa-*) 'acht' und *yhdeksän* (Stamm: *yhdeksä-*) 'neun', die im Lappischen, Mordwinischen und Tscheremissischen Entsprechungen haben, können Ableitungen von den Stämmen *kahte-* 'zwei' und *yhte-* 'eins' sein, entweder mit *ks*-Formans, etwa wie Lappisch *guovtes* (-s < -*ks) 'zwei Personen od. zwei Stück', *golmås* 'drei Personen etc.', oder mit *nt*-Formans + *ks*-Formans wie die Bruchzahlen, z.B. fi. *kolmannes* (Stamm: *kolmannekse-*), lp. *goalmadås* 1/3. Der Stammauslaut (*a*, bzw. *ä* statt des zu erwartenden *e*)

könnte teils durch *seitsemän* (Stamm: *seitsemä-*) 'sieben', teils durch *luka, lp. *loge* (Stamm: *lokke-*) 'zehn' beeinflusst sein. Das Bezugswort ('zehn') ist alsdann durch Ellipse geschwunden, wie z. B. im dänischen *tres* 'sechzig', gekürzt aus *tresindstyve* 'dreimal-zwanzig'. Dazu gibt es Gegenstücke in mehreren Sprachen.

Wenn dem so ist, kommt das aus *kahdeksan* und *yhdeksän* erschlossene *deksam 'zehn' als (einziges?) aus dem Urindogermanischen ins Finnisch-ugrische eingedrungenes Lehnwort in Wegfall.